

УДК 378(477):811-051
DOI: 10.24144/2524-0609.2021.48.221-224

Леврінц Маріанна Іванівна
доктор педагогічних наук, доцент
професор кафедри філології
Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II
м. Берегове, Україна
marianna@kmf.uz.ua
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-2206-7113>

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ НА ОСНОВІ ДОСВІДУ США

Анотація. Модернізація вітчизняної освітньої галузі об'єктивується необхідністю досягнення її узгодженості зі світовим освітнім процесом. Мета статті полягає в окресленні напрямів удосконалення вітчизняної системи підготовки вчителів іноземних мов на основі використання прогресивного досвіду США. Дослідження виконане із застосуванням методів компаративного аналізу і наукової екстраполяції. З'ясовано, що модернізація системи іншомовної педагогічної освіти України необхідно здійснювати за концептуальним, законодавчим та організаційно-змістовим напрямками, на державному, інституційному й особистісному рівнях. У теоретичному плані переглядають методологічні, концептуальні, термінологічні, філософсько-епістемологічні аспекти розвитку вітчизняної системи педагогічної освіти, а в практичному – можливості творчого впровадження інноваційних ідей в освітньому процесі консолідованими зусиллями його учасників. Модернізацію системи іншомовної педагогічної освіти необхідно здійснювати на кількох рівнях: державному, інституційному й особистісному. Аспектами, що потребують модернізації, є концептуальний, законодавчий та організаційно-змістовий.

Ключові слова: іншомовна педагогічна освіта; професійна підготовка вчителів іноземних мов; майбутній учитель; система; США.

Вступ. Пріоритетність досягнення компативності вітчизняної освітньої системи на теренах глобалізованого освітнього простору актуалізують порівняльно-педагогічні студії. Складність екстраполяції прогресивних ідей зарубіжного досвіду зумовлюється необхідністю осмислення як самотності освітньої галузі нашої країни, так у виявленні практик світового значення, які виявляються життєздатними на національному освітньому ґрунті. Виважене врахування надбань світових освітніх процесів, виявлення спільностей і відмінностей служить ресурсною базою для оновлення вітчизняної освітньої сфери. Потенційним джерелом інформації щодо можливостей удосконалення національної системи освіти, зокрема у розрізі іншомовної педагогічної освіти, є вивчення досвіду США.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні та методичні основи професійної підготовки вчителів іноземних мов (ІМ) розкриваються у працях вітчизняних (Амеліна С., Безлюдна В., Бігич О., Задорожна І., Казачінер О., Князян М., Костікова І., Морська Л., Николаєва С., Тарнопольський О., Черниш В.) і зарубіжних учених (Borg S., Burns A., Crandall J., Farrel T., Freeman D., Kaufman D., Richards J., Schulz R., Widdowson H., Wallace M.). Порівняльно-педагогічні дослідження зарубіжного досвіду філологічної освіти здійснено Авшенок Н., Голотюк О., Корнієнко В., Зіноватною О., Кіщенко Ю., Скибою К., Чербан О., Черній Л.

У контексті нашого дослідження особливий інтерес представляють праці, присвячені вивченню тенденцій професійної підготовки педагогів у США, доробок яких є досить вагомим: Бідюк Н., Іконнікова М., Коваленко О., Кошманова С., Муқан Н., Рибачук К., Роман Р., Пентіна І., Стойка О., Федоренко С., Шандрук С. та ін.

Водночас, аналіз документальних джерел засвідчив, що професійна підготовка майбутніх учителів ІМ у США висвітлюється спорадично, тоді як можливості використання передового досвіду США

для оптимізації системи іншомовної педагогічної освіти в Україні не є предметом системного вивчення й узагальнення у вітчизняних розвідках.

Мета статті полягає в окресленні напрямів удосконалення вітчизняної системи підготовки вчителів ІМ на основі використання прогресивного досвіду США.

Методи дослідження. Досягненню окресленої мети підпорядковане застосування методів компаративного аналізу – для зіставлення особливостей досвіду професійної підготовки майбутніх учителів ІМ у США і Україні, а також методу наукової екстраполяції – для виявлення можливостей використання досвіду США для вдосконалення іншомовної педагогічної освіти в Україні.

Виклад основного матеріалу. На підставі докладного вивчення з'ясовано, що професійна підготовка вчителів ІМ у США і Україні є сформованими системами, які виявляють властивості динамічності, відкритості, цілеспрямованості, чия внутрішньо дискретна структура представлена цільовим, нормативно-правовим, управлінським, організаційно-процесуальним, змістовим, оцінювальним, діагностичним, концептуальним й результативним компонентами, та які функціонують на державному, інституційному й індивідуальному рівнях. Обидві системи розвиваються, долаючи наявні суперечності і мають суттєві надбання і окремі прогалини [1].

Важливість випереджувальної інформації щодо оптимізації вітчизняної системи підготовки вчителів ІМ зумовлюється сукупністю внутрішньогалузевих й опосередкованих чинників, а саме інтенціями України влитися у світовий освітній простір, що вимагає досягнення компативності з міжнародними стандартами якості освітніх послуг [2]; впливом лінгвальної глобалізації, яка акцентує значення іншомовної комунікативної компетентності [3, с. 84–99]; тотальною інформатизацією всіх сфер життєдіяльності суспільства; прогресом психолого-педагогічної, лінгвістичної думки; актуалізацією проблем білінгвізму, міжкультурної комунікації; зростанням затребуваності на висококваліфікованих викладачів

ІМ для всіх освітніх рівнів; необхідністю підготовки вчителів ІМ до організації іншомовної освіти на засадах інтегрованого підходу та ін.

Освітня галузь США здобула світове визнання: її напрацювання мають суттєве наукове і практичне значення, що дозволяє переглянути вітчизняну систему підготовки вчителів ІМ з різних позицій і перспектив. У теоретичному плані перегляду підлягають концептуальні, методологічні, філософсько-епістемологічні, термінологічні, організаційно-змістові, технологічні, оцінювальні аспекти розвитку вітчизняної системи педагогічної освіти, а в практичному – можливості творчого впровадження інноваційних ідей в освітньому процесі консолідованими зусиллями його учасників. Модернізацію системи іншомовної педагогічної освіти необхідно здійснювати на кількох рівнях: державному, інституційному й особистісному. Аспектами, що потребують модернізації, є концептуальний, законодавчий та організаційно-змістовий.

Концептуальним напрямом розвитку галузі іншомовної педагогічної освіти в Україні є конвергенція національної освітньої системи з міжнародним освітнім процесом; стандартизація системи підготовки вчителів ІМ на засадах компетентісно-базованої, професійно-релевантної, практикоорієнтованої, діяльнісної, студентоцентрованої парадигм; міждисциплінарного підходу до підготовки вчителів ІМ; орієнтація на ідеї діалогу культур, культуропровідності в іншомовній освіті; толерантності й поваги до лінгвальних й етнічних відмінностей; персоналізація, диференціація та індивідуалізація освітнього процесу; розширення професійних і соціальних функцій вчителя ІМ; цілісний підхід в іншомовній освіті, що виходить за межі формування мовних навичок; реалізація концептуальних положень конструктивізму, соціалконструктивізму, критичної педагогіки, де переосмислення зазнають принципи педагогічної взаємодії та соціальні ролі учасників освітніх процесів, роль учителя ІМ в розбудові науково-практичного знання, коло його повноважень й обов'язків; оновлення засад післядипломної освіти вчителів ІМ у розрізі концепту професійного розвитку; розвиток підходів до навчання ІМ в інтегрованому підході та ін. [4; 5].

Методологічний аспект розвитку вітчизняної системи підготовки вчителів ІМ обґрунтуємо на підставі аналізу теоретико-філософських засад США. Усебічне вивчення наукового доробку США дало змогу дійти висновку, що у методологічне підґрунтя системи педагогічної освіти країни покладено епістемологію позитивізму, постпозитивізму, інтерпретивізму, критицизму та концепцій біхевіоризму, когнітивізму, гуманізму, конструктивізму, соціалконструктивізму та критичну педагогіку. У сучасній науково-світоглядній картині освітян США на передній план виступили концептуальні ідеї соціалконструктивізму, критичної педагогіки, гуманізму й постпозитивістська епістемологія, оформившись у соціокультурній парадигмі. Ретроспективний аналіз свідчить, що позитивістське епістемологічне світорозуміння наукової спільноти США зазнало модифікації, набувши чітких обрисів постпозитивізму. Якщо для позитивізму першорядним завданням є пошук монолітної, універсальної педагогічної теорії або догми, то постпозитивізм, представлений інтерпретивізмом і критицизмом, визнає множинність перспектив у витлумаченні педагогічних явищ та їхню контекстуально-ситуативну залежність [6; 7].

Теоретичне підґрунтя розвитку системи підготовки вчителів ІМ становлять симбіотичні наукові

підходи (культурологічний, системний, міждисциплінарний, компетентнісний, антропоцентричний, амбівалентний, акмеологічний, аксіологічний, емпіричний) й освітні принципи (автономії або свободи вибору в освіті, взаємозв'язку між теорією й практикою, створення умов особистісної самореалізації, врахування індивідуальних потреб й інтересів, толерантності до індивідуальних відмінностей, культурної неупередженості, гуманізації, міждисциплінарності, самокерованості у навчанні, неперервності, діалогічної взаємодії, колаборації, прагматизму).

Практично-прогностичний аспект оновлення вітчизняної сфери підготовки викладачів ІМ вимагає вдосконалення навчально-методичного забезпечення освітнього процесу ЗВО, обґрунтування можливостей осучаснення української галузі іншомовної педагогічної освіти на основі адаптивного запровадження елементів інноваційного досвіду США з урахуванням національних освітніх цінностей і канонів.

Узагальнення результатів дослідження дало змогу розкрити потенціал урахування передового досвіду США в удосконаленні вітчизняної системи підготовки вчителів ІМ на основі запропонованих науково-методичних рекомендацій на державному, інституційному та особистісному рівнях.

На державному рівні: оновлення законодавчої бази з урахуванням іманентних тенденцій еволюціонування сучасного лінгвально глобалізованого суспільства й соціального замовлення; збільшення обсягів іншомовної освіти; розроблення законодавчих підстав, сприятливих для заснування й функціонування професійних громадських агенцій для сфери іншомовної педагогічної освіти; розроблення й імплементація стандартів іншомовної освіти, а також іншомовної педагогічної освіти; орієнтація на компетентісно-базовану освітню парадигму; залучення незалежних професійних організацій до процедури моніторингу якості вищої педагогічної освіти й атестації її здобувачів; осучаснення переліку спеціалізацій і кваліфікацій здобувачів педагогічної освіти згідно з вимогами ринку праці; запровадження підготовки фахівців в галузі засвоєння іноземних мов за спеціалізацією «прикладна лінгвістика», а саме «іншомовна педагогічна лінгвістика»; приведення у відповідність критеріїв оцінювання рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності студентів відповідно до світових стандартів; започаткування інститутів менторства, педагогічної інтернатури; розширення можливостей для закордонного стажування вчителів ІМ, як передумови формування міжкультурної комунікативної компетентності.

На інституційному рівні: диверсифікація форм здобуття вищої іншомовної педагогічної освіти (мережева, комбінована), типів освітніх програм (академічно орієнтованих або прикладних, подвійних, міждисциплінарних, різнорівневих, комбінованих), змісту підготовки вчителів ІМ шляхом розширення номенклатури вибіркового дисциплін; запровадження міждисциплінарних освітніх програм із інтегрованим навчанням дисциплін й іноземної/другої мов; збагачення репертуару лінгводидактичних дисциплін, необхідних для оптимального становлення вчителя ІМ; оновлення дидактичних підходів до формування фахових компетентностей учителів для галузі іншомовної освіти; професіоналізація освітнього середовища програм підготовки вчителів ІМ; збільшення обсягів компонентів освітніх програм, виділених на практичну підготовку вчителів ІМ й на автономне навчання; раціоналізація організаційних форм й дидактичних підходів, які застосовуються в ході шкільної педагогічної практики; оптимізація

системи моніторингу за навчальною успішністю та формуванням фахової компетентності вчителів ІМ; оптимізація системи моніторингу за навчальною успішністю та формуванням фахової компетентності вчителів ІМ; розроблення інтегрованих курсів, базованих на одночасному вивченні ІМ і змісту фахових дисциплін; налагодження тісної співпраці між університетами, закладами початкової, середньої освіти і громадськими організаціями;

На особистісному рівні: цільову підтримку слід надати формуванню мотивації навчально-професій-

ної діяльності, педагогічної спрямованості особистості майбутнього вчителя ІМ, ціннісного ставлення до педагогічного фаху, почуття відповідальності, потреби у неперервному професійному саморозвитку.

Підсумок науково-методичних рекомендацій щодо оновлення вітчизняної системи іншомовної педагогічної освіти з використанням елементів прогресивного досвіду США за нормативно-правовим, концептуальним, організаційно-змістовим напрямом на державному, інституційному й особистісному рівнях представлено у табл. 1. [8].

Таблиця 1.

Напрями і рівні удосконалення вітчизняної системи іншомовної педагогічної освіти

Напрями Рівні	Нормативно-правовий	Концептуальний	Організаційно-змістовий
Державний	Перегляд і удосконалення освітньо-правового поля; популяризація іншомовної освіти; налагодження співпраці між науково-освітньою, політичною елітою і практикуючими освітянами; заохочення діяльності незалежних громадських професійних організацій; укладення стандартів професійної підготовки і розвитку вчителів ІМ, стандартів для третього освітнього рівня; удосконалення законодавства післядипломної освіти; перегляд номенклатури філологічних спеціалізацій, зокрема «прикладної лінгвістики», шляхом запровадження підготовки фахівців в галузі іншомовної освіти за одним з її напрямів – «іншомовна педагогічна лінгвістика»; уточнення переліку кваліфікацій здобувачів іншомовної педагогічної освіти; зростання статусу педагогічної професії шляхом збільшення фінансових і соціальних гарантій педагогічних працівників.	Стандартно-орієнтована підготовка педагогів; компетентнісно-базований підхід; трансформація вчителецентризму на студентоцентризм, антропоцентризм; міжкультурна комунікація; вчитель ІМ – медіатор міжкультурної комунікації; переосмислення ролей учителя ІМ, розширення його функцій; відмова від методичного догматизму, післяметодовий стан в іншомовній освіті; цілісний підхід до розвитку іншомовних компетентностей; міждисциплінарний підхід до підготовки вчителів ІМ.	Диверсифікація форм здобуття іншомовної педагогічної освіти (мережева, комбінована); гармонізація теоретичного і практичного складників у змісті програм підготовки вчителів ІМ; зростання важливості практичного компонента у педагогічній освіті; уточнення вимог до рівня розвитку іншомовної компетентності здобувачів педагогічної освіти, приведення їх у відповідність з рекомендаціями з мовної освіти світового значення; акцентування методичної компетентності вчителя ІМ; розроблення програм підтримки початкуючих учителів (запровадження педагогічної інтернатури).
Інституційний	Імплементування стандартів професійної підготовки і розвитку вчителів ІМ; зростання вимог до компетентнісного рівня здобувачів; розширення спектра і типів освітніх програм; запровадження спарених спеціальностей і спеціалізацій для зростання потенціалу іншомовної освіти, зокрема підготовки вчителів другої мови.	Імплементування процесу концептуальних положень конструктивізму, соціалконструктивізму, гуманізму, критичної педагогіки, компетентнісно-базованого підходу; ціложиттєве навчання; переосмислення засад післядипломної освіти у контексті професійного розвитку; оновлення підходів до розвитку іншомовної комунікативної компетентності.	Уведення інтегрованих курсів на засадах сучасних підходів до навчання ІМ; атестація, оцінювання компетентностей випускників незалежними професійними організаціями; регулярний моніторинг рівня сформованості іншомовної комунікативної компетентності здобувачів педагогічної освіти; розширення спектра освітніх програм; реальна елективність дисциплін; збільшення кредитних обсягів на самостійне навчання; оновлення навчально-методичного забезпечення; професіоналізація освітнього середовища ЗВО; розширення номенклатури лінгводидактичних курсів; оптимізація дидактичних підходів до організації практики; інформатизація і технізація освітнього процесу.
Особистісний	Стимулювання потреби у ціложиттєвому навчанні, професійному розвитку, кар'єрному зростанні.	Формування цілісної особистості фахівця; особистісна самореалізація; самоосвіта; зростання ролі особистості майбутнього вчителя у побудові освітньої траєкторії.	Розвиток мотивації навчально-професійної діяльності студентів; опора на принципи персоналізації, індивідуалізації і диференціації, автономії у навчанні.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Виявлення можливостей творчого використання інноваційних ідей США зумовило необхідність перегляду вітчизняної системи підготовки вчителів ІМ з різних позицій і перспектив. У теоретичному плані

перегляду підлягають методологічні, концептуальні, термінологічні, філософсько-епістемологічні аспекти розвитку вітчизняної системи педагогічної освіти, а в практичному – можливості творчого впровадження інноваційних ідей в освітньому процесі консолідовани-

ми зусиллями його учасників. Модернізацію системи іншомовної педагогічної освіти необхідно здійснювати на кількох рівнях: державному, інституційному й особистісному. Аспектами, що потребують модернізації, є концептуальний, законодавчий та організаційно-

змістовий. До перспектив подальших розвідок відносимо емпіричну верифікацію запропонованих шляхів розбудови вітчизняної системи професійної підготовки вчителів ІМ на основі використання елементів прогресивного зарубіжного досвіду.

Список використаної літератури

1. Леврінц М. Система підготовки вчителів іноземних мов у США. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка. 2020. Випуск 2 (96). С. 265–276.
2. Ніколаєва С. Концепція іншомовної освіти в Україні: розробка і реалізація. *International Scientific and Practical Conference «WORLD SCIENCE»*. 2016. № 4 (8), pp. 60–61.
3. Іконнікова М. Теорія і практика професійної підготовки філологів в університетах США. (Дис. ... д-ра пед. наук). Хмельницький: Хмельницький національний університет, 2019. 580 с.
4. Леврінц М. Сучасні тенденції розвитку іншомовної педагогічної освіти в Україні. *Імідж сучасного педагога*. 2020. Випуск 2 (191). С. 45–50.
5. Леврінц М. Трансформація концептуальних положень системи підготовки вчителів іноземних мов у США. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка. 2020. Випуск 1 (95). С. 30–39.
6. Леврінц М., Кузьмінський А. Теоретичні засади підготовки майбутніх учителів іноземних мов у США. Riga: Lambert Publishing House, 2019. 165 с.
7. Johnson K. E. *Second language teacher education: A sociocultural perspective*. New York: Routledge, 2009. 148 p.
8. Леврінц М. Модернізація вітчизняної системи підготовки вчителів іноземних мов на основі прогресивних ідей американського досвіду. Берегове: Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці ІІ, 2020. 80 с.

References

1. Levrincs (Lőrincz), M. (2020). Systema pidhotovky vchyteliv inozemnykh mov u SShA [The system of foreign language teacher education in the USA]. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 2 (96), 265–276. [in Ukrainian].
2. Nikolaieva, S. (2016). Kontseptsiiia inshomovnoi osvity v Ukraini: rozrobka i realizatsiia [Conceptions of foreign language education in Ukraine: development and implementation]. *International Scientific and Practical Conference «WORLD SCIENCE»*, 4 (8), 60–61. [in Ukrainian].
3. Ikonnikova, M. (2019). *Teoriia i praktyka profesiinoi pidhotovky filolohiv v universytetakh SShA* [Theory and practice of philologists' professional training at US universities] [Unpublished Doctoral dissertation]. Khmelnytskyi national university. [in Ukrainian].
4. Levrincs (Lőrincz), M. (2020). Suchasni tendentsii rozvytku inshomovnoi pedahohichnoi osvity v Ukraini [Current trends in the development of foreign language teacher education in Ukraine]. *Image of the contemporary pedagogue*, 2 (191), 45–50. [in Ukrainian].
5. Levrincs (Lőrincz), M. (2020). Transformatsiia kontseptualnykh polozhen systemy pidhotovky vchyteliv inozemnykh mov u SShA [Transformations in the conceptual orientation of the US system of foreign language teacher education]. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 1 (95), 30–39. [in Ukrainian].
6. Levrincs (Lőrincz), M., & Kuzminskyi, A. (2019). *Teoretychni zasady pidhotovky maibutnykh uchyteliv inozemnykh mov u SShA* [The theory of foreign language teacher education in the USA]. Lambert Publishing House.
7. Johnson, K. E. (2009). *Second language teacher education: A sociocultural perspective*. New York, NY: Routledge.
8. Levrincs (Lőrincz), M. (2020). *Modernizatsiia vitchyznianoï systemy pidhotovky vchyteliv inozemnykh mov na osnovi prohresyvnykh idei amerykanskoï dosvidu* [Renewal of the system of foreign language teacher education in Ukraine on the basis of the US experience]. Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education.

Стаття надійшла до редакції 30.03.2021 р.

Стаття прийнята до друку 05.04.2021 р.

Levrincs (Lőrincz) Marianna

DSc, Professor of the Philology Department

Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education

Beregove, Ukraine

DIRECTIONS FOR RENEWAL OF THE UKRAINIAN SYSTEM OF FOREIGN LANGUAGE TEACHER EDUCATION ON THE BASIS OF US EXPERIENCE

Abstract. The need for renewal of Ukraine's education is objectified by the necessity to reach its compatibility with the global educational process. The article aims at outlining the trajectories of renewal of the national system of foreign language teacher education based on the experience of the USA. In the study the methods of comparative analysis and extrapolation were utilised. It was concluded that transformation of the foreign language teacher education system in Ukraine should be carried out along conceptual, legislative and organizational-content strands, at the state, institutional and personal levels. At the state level: development of legislative basis that would stipulate the establishment and work of professional public agencies in the sphere of foreign language teacher education; development and implementation of standards of foreign language teacher preparation; monitoring the quality of language teacher preparation and certification of its applicants by autonomous professional organizations; reconsideration of specializations and qualifications of specialists in the field of foreign languages in accordance with the requirements of the labour market; preparation of foreign language acquisition specialists («foreign language pedagogical linguistics») as a subspecialisation of «applied linguistics»; introduction of pedagogical internship. At the institutional level: diversification of forms and types of educational programmes (academically oriented/ applied, interdisciplinary, multilevel, combined); introduction of interdisciplinary educational programmes with integrated teaching of disciplines and foreign/second languages; diversification of didactic approaches to the development of language teachers' professional competencies; increasing the number of credits allocated for school practicum and rationalization of its organizational forms and didactic approaches; development of integrated courses with the parallel study of foreign languages and the content of professional disciplines. At the personal level: developing student teachers' motivation, the need for continuous professional development.

Key words: foreign language teacher education; professional preparation; student teacher; system; USA.